

FACTSHEET

Discriminatie van Transgender
en Intersekse personen

FACTSHEET DISCRIMINATIE VAN TRANSGENDER PERSONEN EN INTERSEKSE PERSONEN

1. Wie zijn transgender personen?

Alle mensen krijgen bij hun geboorte een geslacht toegekend: man of vrouw. Echter, het is niet voor iedereen gewoon om man of vrouw te zijn. Van sommige mensen komt de genderidentiteit (het gevoel man, vrouw, beide of geen van beide te zijn) of de genderexpressie (bijvoorbeeld kledingstijl, uiterlijk, gedrag, stemgebruik, enzovoorts) niet overeen met het geslacht dat zij bij de geboorte zijn toegewezen. Zo zijn er mensen die lichamelijk als man geboren zijn, maar zich toch vrouw voelen (transgender), of die zich afwisselend zowel man als vrouw voelen (genderfluïde), of juist allebei niet (non-binair). Evenzo zijn er mensen die lichamelijk als vrouw zijn geboren, maar die zich eerder man voelen (transgender), zowel afwisselend man als vrouw (genderfluïde) of geen van beiden (non-binair). Deze en andere vormen van genderexpressie vallen onder de paraplueterm *genderdiversiteit*. Een deel van de transgender personen heeft behoefte aan medische aanpassing van hun lichaam, zodat het lichaam zoveel mogelijk in overeenstemming is met de eigen genderidentiteit. Als er over transgender personen wordt gesproken, wordt ook wel de aanduiding *trans** personen gebruikt.

Personen die zich identificeren met het geslacht dat zij bij geboorte hebben toegekend gekregen, worden cisgender genoemd. Naast man of vrouw, kan iemand zich ook identificeren als non-binair. Dit is een term voor personen die niet in het (enkel) hokje 'man' of 'vrouw' passen. Mensen die zich afwisselend meer man of meer vrouw voelen, worden genderfluïde genoemd. Er zijn nog tal van andere subtermen om genderdiverse personen aan te duiden.

Transgender personen worden vaak in één adem genoemd met homoseksuelen, lesbiennes en biseksuelen. Terwijl seksuele gerichtheid (tot wie je je aangetrokken voelt) toch echt iets anders is dan hoe je je voelt als man, vrouw of geen van beide. Transgender personen kunnen daarbij net als ieder ander hetero-, homo- of biseksueel zijn. Het aantal transgender personen in Nederland is niet precies bekend. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) schat het aantal transgender personen op ruim 48.000 personen (*Keuzenkamp, 2012*).

Het Sociaal en Cultureel Planbureau schat dat 3,9% van de totale volwassen Nederlandse bevolking zich niet identificeert met het geslacht dat is geregistreerd bij de geboorte (*Kuyper, 2017*). Onderzoek verricht door Panteia wijst uit dat maar liefst 6% van een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking zich niet eenduidig als man of vrouw identificeert (*Panteia, 2019*). Dit cijfer wordt gedeeltelijk bevestigd door een onderzoek van onderzoeksinstituut Rutgers uit 2023 (*Joemmanbaks & De Graaf, 2023*).

2. Intersekse personen

Naast transgender personen zijn er ook mensen met een intersekseconditie. Intersekse is een paraplueterm voor diverse aangeboren condities, waarbij de ontwikkeling van het geslacht verschilt van wat medici over het algemeen onder 'man' of 'vrouw' verstaan. Bij intersekse is de perceptie van de eigen sekse niet het vraagstuk. Deze mensen voelen zich over het algemeen geen onderdeel van een groep zoals transgender personen en wensen niet als aparte categorie te worden gezien, maar als man of als vrouw (*Lisdonk, 2014*). Dit hoeft echter niet altijd zo te zijn. Aan baby's wordt

vaak bij de geboorte al een geslacht toegewezen, namelijk die waar de lichamelijke eigenschappen het meest naar neigen. Uit deze beslissing volgen mogelijk operaties en hormonale behandelingen om een persoon een zo absoluut mogelijke man of vrouw te maken. Lange tijd was dit de norm, maar steeds vaker blijkt dat intersekse personen op volwassen leeftijd hier problemen mee hebben. Medisch ingrijpen is namelijk niet noodzakelijk. Tegenwoordig gaan steeds meer stemmen op om intersekse personen pas te behandelen als zij daar zelf een beslissing over kunnen nemen.

Van de Nederlandse volwassenen wordt door het Sociaal en Cultureel Planbureau geschat dat 0,6 à 0,7% een identiteit heeft die niet overeenkomt met het geslacht dat bij hun geboorte is toegewezen (*Kuyper, 2017*). Dit betreft ongeveer 102.000 mensen. Het aantal volwassenen met een intersekseconditie wordt geschat op 80.000 (*Lisdonk, 2014*). De NNID, Nederlandse organisatie voor seksediversiteit, gaat uit van een percentage dat afkomstig is van Deens onderzoek uit 2019, dat is gebaseerd op een grote aselecte steekproef en uitgaat van de ervaring dat je een lichaam hebt dat niet past binnen de normatieve sociale constructie van man en vrouw (*NNID, 2021*). Uit dit Deense onderzoek blijkt dat ongeveer 1 op de 90 personen (1,1%) intersekse is. Nemen we dat percentage voor de Nederlandse bevolking, dan gaat het dan om zo'n 190.000 mensen.

Uit een onderzoek onder de Nederlandse bevolking blijkt dat veel mensen een zeer beperkte kennis hebben over het thema intersekse (*Motmans & Ditzhuijzen, 2020*). Ruim de helft (52%) van de deelnemers aan het onderzoek bleek niet te weten wat de term intersekse betekende, slechts 15% gaf aan de term wel te kennen. Mensen met een hoger opleidingsniveau en van jongere leeftijd waren vaker bekend met de term. Rond de 10% kende een intersekse persoon in de directe omgeving of via werk/school of vrienden van vrienden.

3. Bescherming tegen discriminatie

De Nederlandse wetgeving beschermt transgender personen tegen discriminatie: ongelijke behandeling alleen vanwege het feit dat zij transgender zijn. De Nederlandse wetgeving heeft geen aparte non-discriminatiegrond voor transgenders of mensen met een intersekseconditie. Discriminatie van deze twee groepen mensen valt onder de non-discriminatiegrond *seks*. Sinds 1994 is in Nederland de Algemene wet gelijke behandeling (Awgb) van kracht. De Awgb biedt bescherming aan mensen die gediscrimineerd worden op een groot aantal gronden, waaronder de grond seks. De wet geldt voor de volgende terreinen:

- Arbeid (bijvoorbeeld bij werving en selectie, arbeidsbemiddeling, ontslag, omgang op de werkvloer);
- Goederen en diensten (bijvoorbeeld bij wonen, gezondheidszorg, onderwijs, financiële dienstverlening, sporten en uitgaan);
- Het vrije beroep (bijvoorbeeld freelancers en zelfstandig ondernemers, zoals makelaars, artsen en architecten);
- Lidmaatschap vakbond of vereniging van beroepsgenoten (personen die belemmerd worden om lid te worden van een vakbond of een vereniging van beroepsgenoten kunnen hierop een beroep doen).

Op 1 november 2019 is de wet ter verduidelijking van de rechtspositie van transgender personen en intersekse personen van kracht geworden. Deze wetwijziging maakt expliciet dat de wettelijke

bescherming tegen het ongeoorloofd onderscheid op grond van geslacht, die voortvloeit uit de Algemene wet gelijke behandeling (Awgb), ook transgender personen en intersekse personen beschermt tegen discriminatie. Kern van de wetswijziging is een lid dat aan artikel 1 van de Awgb wordt toegevoegd. Dit lid luidt als volgt: “Onder onderscheid op grond van geslacht wordt mede verstaan onderscheid op grond van geslachtskenmerken, genderidentiteit en genderexpressie” (*Tweede Kamer, 2017*). Het strafrecht biedt bescherming tegen bedreiging en geweld. Artikelen 137d tot en met 137e van het Wetboek van Strafrecht benoemen geslacht als grond voor bescherming tegen het aanzetten tot haat of discriminatie.

Op internationaal niveau wordt genderidentiteit niet als een non-discriminatiegrond erkend. Om hieraan iets te doen zijn in 2006 de Yogyakarta Beginselen opgesteld: uitgangspunten voor de toepassing van de internationale wetten voor de mensenrechten met betrekking tot seksuele oriëntatie en genderidentiteit (www.yogyakartaprinciples.org, 2007). De beginselen zijn opgesteld door een groep experts op het gebied van mensenrechten, van verschillende regio's en met verschillende achtergronden, op een conferentie in de Indonesische stad Yogyakarta. Omdat de beginselen geen verdrag zijn, hebben zij ook geen rechtsgeldigheid. Wel worden de beginselen door mensenrechtenorganisaties en activisten ingezet om de situatie van transgender personen wereldwijd te verbeteren.

4. Oude transgenderwet en nieuw wetsvoorstel

Op 30 november 2020 bieden de minister voor Rechtsbescherming en de minister van OCW in een brief aan de Tweede Kamer excuses aan voor de oude Transgenderwet. Deze wet, die van 1985 tot 2014 van kracht was, leidde tot aanzienlijk leed. Sinds 1985 is het volgens de Transgenderwet voor transgender personen mogelijk om hun geslachtsaanduiding te wijzigen in de geboorteakte. Daar werden verschillende voorwaarden aan gesteld, zoals aanpassing van het lichaam aan het gewenste geslacht en een onomkeerbare sterilisatie. Deze vereisten zijn geschrapt met de wijziging van de Transgenderwet in 2014. Naast excuses bieden de ministers ook financiële genoegdoening voor het leed dat de in de Transgenderwet opgenomen voorwaarden hebben veroorzaakt.

In de huidige wetgeving geldt nog één voorwaarde voor mensen vanaf 16 jaar die hun geslacht in hun paspoort willen veranderen: een verklaring van een arts of psycholoog die moet inschatten of de wens 'duurzaam' is. Om recht te doen aan de emancipatie van transgender personen heeft het kabinet in 2021 een wetsvoorstel (Wet verduidelijking rechtspositie transgender personen en intersekse personen) ingediend bij de Tweede Kamer om de huidige wetgeving te wijzigen (*Minister voor Rechtsbescherming et al, 2021*). Allereerst vervalt de deskundigenverklaring, waarin een arts of psycholoog vaststelt dat er sprake is van een duurzame overtuiging om tot het andere geslacht te behoren. Verder vervalt de leeftijdsgrens, zodat ook kinderen jonger dan zestien jaar hun geslachtsregistratie kunnen wijzigen. Dat gebeurt dan wel via een verzoek aan de rechtbank. De derde wijziging betreft de mogelijkheid om deze administratieve procedure te starten in de gemeente waar men woont. De vierde wijziging is dat de procedure voor geslachtswijziging zoals die nu voor transgender personen wordt voorgesteld, van overeenkomstige toepassing wordt verklaard op mensen met een intersekse conditie. Het wetsvoorstel ligt nog steeds bij de Tweede Kamer. Op 23 april 2024 heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen om het wetsvoorstel niet verder te behandelen. Daarmee lijkt de 'Wet verduidelijking rechtspositie transgender personen en intersekse personen' van de baan te zijn.

5. De maatschappelijke acceptatie van transgender personen

Nog altijd weten veel mensen niet hoe zij moeten reageren op transgender personen en hebben mensen er moeite mee om te accepteren dat iemand niet ‘gewoon’ man of vrouw is. Een aanzienlijk deel van de transgender personen komt dan ook niet uit voor hun genderidentiteit. Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat 29% van de transgender personen (bijna) nooit of slechts af en toe volgens de gewenste genderidentiteit leeft, 54% doet dat altijd (*Keuzenkamp, 2012*). Angst voor negatieve consequenties, onzekerheid en schaamte weerhouden transgender personen ervan om voor het transgender-zijn uit te komen.

Onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau, uitgevoerd in 2019, wijst uit dat de meeste Nederlanders positief of neutraal staan tegenover transgender personen. In totaal heeft 9% van de Nederlandse bevolking een negatieve houding ten opzichte van genderdiversiteit. Hiervan was 1% zeer negatief en 8% negatief. Bijna een derde (32%) had een neutrale houding en 60% had een positieve houding ten opzichte van genderdiversiteit. Hiervan was 15% zeer positief en 45% positief (*Huijnk, 2022*). Onderzoek wijst uit dat de meeste mensen transgender personen zouden accepteren in hun vriendenkring. Slechts een klein percentage van de Nederlandse bevolking zou een vriendschap verbreken met een goede vriend of vriendin (4%) als deze het lichaam wil laten aanpassen (*Huijnk, 2022*). Dit onderzoek maakt ook duidelijk dat veel mensen waarde hechten aan duidelijkheid over iemands sekse: 39% van de Nederlandse bevolking wil bij een eerste ontmoeting weten of iemand een man of een vrouw is (38% heeft hier geen behoefte aan). 11% gaat liever niet om met mensen die zich niet duidelijk man of vrouw voelen. In de periode 2012-2019 zijn de opvattingen over genderdiversiteit en transgender personen positiever geworden (*Huijnk, 2022*).

6. Hoe vaak komt discriminatie van transgender personen voor?

Uit de Veiligheidsmonitor 2023 van het Centraal Bureau voor de Statistiek, waaraan ruim 180.000 personen hebben meegedaan, blijkt dat 1,5% van de ondervraagde personen de afgelopen 12 maanden een discriminatie-ervaring heeft gehad die te maken had met transgender achtergrond of non-binair zijn. 0,2% had een discriminatie-ervaring die te maken had met intersekse zijn (*Akkermans et al, 2024*). Non-binaire mensen hebben vier keer zo vaak te maken met discriminatie als vrouwen en mannen. In 2023 heeft 40,3% van de non-binaire mensen zich gediscrimineerd gevoeld, ten opzichte van 11% van de vrouwen en 10,1% van de mannen (*TNN, 2024b*).

Uit een onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat transgender personen vaak te maken krijgen met negatieve reacties vanwege het transgender zijn (*Keuzenkamp, 2012*). 42% van de ondervraagde transgender personen had het jaar voorafgaand aan het onderzoek weleens negatieve reacties gekregen, vooral in de openbare ruimte (38% van de respondenten). Ruim een kwart maakte melding van afkeurende blikken, 19% zei belachelijk gemaakt te zijn of flauwe grappen te hebben ervaren, 12% is uitgescholden en 11% werd buitengesloten. 5% zei te zijn bedreigd en 2% is aangevallen. Ook op het werk en op school kreeg een aanzienlijk deel van de transgender personen negatieve reacties vanwege hun transgender zijn. Op het werk gaat het om 20% van de respondenten en op school om 25%.

Een panelonderzoek van het televisieprogramma *EenVandaag*, gehouden in 2022 onder 330 transgender, non-binaire en intersekse personen, wijst uit dat een grote meerderheid (69%) van deze personen in het jaar voorafgaand aan het onderzoek negatief gedrag heeft meegemaakt.. Een minderheid (40%) van de transgender, non-binaire en intersekse personen vindt dat het goed gaat met de acceptatie in Nederland, maar 60% procent vindt dat niet (*Van der Heyden, 2022*).

Op de arbeidsmarkt en de werkvloer hebben transgender personen het niet altijd even makkelijk. Een studie uit 2010 (*Vennix*) onderzocht ervaren discriminatie op het werk: 42% van de transgender personen die aan het onderzoek meededen, gaf aan dit in het afgelopen jaar te hebben meegemaakt. Daarbij gaat het in de meerderheid van de gevallen om discriminatie op de werkvloer. Daarnaast zegt een groot deel ontslagen of niet aangenomen te zijn omdat zij transgender zijn. Uit het onderzoek blijkt dat vooral transgender vrouwen (geboren met mannelijke geslachtskenmerken, maar met een vrouwelijke genderidentiteit) het moeilijk hebben bij sollicitaties.

Een onderzoek van de Universiteit voor Humanistiek toont eveneens aan dat veel transgender personen met discriminatie te maken hebben op het werk (*Universiteit voor Humanistiek / TNN, 2017*). Aan dit onderzoek deden 312 transgender personen mee. 43% van hen gaf aan ervaring te hebben met discriminatie. Bij werving en selectie gaf 25,2% van de ondervraagde transgender personen aan wel eens met discriminatie te maken gehad te hebben. Discriminatie op de werkvloer komt nog vaker voor: 35,2% van de ondervraagde transgender personen heeft hier ervaring mee. Een recentere onderzoek uit 2022, gehouden onder 149 transgender, non-binaire en intersekse personen, wijst uit dat bijna 30% van de respondenten in het verleden wel eens is vertrokken bij een werkgever vanwege een onveilige werkomgeving, bijna de helft geeft aan verbaal geweld mee te maken, en ruim 20% seksueel geweld (*Terpstra, Dekkers & Schers, 2022*). Grappig bedoelde opmerkingen over iemands (schijnbare of daadwerkelijke) genderidentiteit of -expressie worden frequent getolereerd op de werkvloer. Trans vrouwen ervaren vaker discriminatie en intimidatie op het werk of bij werving dan trans mannen. Maar ook trans mannen krijgen veel met discriminatie te maken. Discriminatie wordt vaak niet gemeld, vanwege ontbrekend beleid of uit angst voor negatieve consequenties. Het komt geregeld voor dat de nieuwe naam en voornaamwoorden na transitie niet worden overgenomen op documenten. 72% van de trans en non-binaire personen heeft het gevoel gehad dat ze hun identiteit moesten verhullen.

Transgender personen kunnen hun ervaringen met discriminatie melden bij het meldpunt van het Transgender Netwerk Nederland of bij een antidiscriminatievoorziening (ADV). In 2023 registreerden de ADV's 178 meldingen van discriminatie op grond van genderidentiteit, ten opzichte van 149 meldingen in 2022 en 78 meldingen in 2021 (*TNN, 2024a*). Het meldpunt van het Transgender Netwerk Nederland ontvangt in 2023 58 meldingen tegenover 46 meldingen in 2022 en 21 meldingen in 2021. In totaal zijn er in 2023 183 unieke meldingen gedaan bij de antidiscriminatievoorzieningen en het meldpunt Transgender Netwerk Nederland gezamenlijk. De politie registreert 79 incidenten tegen transgender personen in 2022. Dat is een stijging van 60% in vergelijking met 2022. Het College voor de Rechten van de Mens ontving 58 meldingen tegenover 8 in 2022. Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau komt naar voren dat de overgrote meerderheid (87%) van de transgender personen geen klacht indient of aangifte doet over hun negatieve ervaring (*Keuzenkamp, 2012*). De cijfers van meldingen en aangiften geven dus geen goed beeld van de omvang van het probleem.

In 2018 heeft het Transgender Netwerk Nederland onderzoek verricht naar de veiligheid van transgender personen in de openbare ruimte (*Van Oosterhout, 2018*). Via een vragenlijst op de website van Transgender Netwerk Nederland konden transgender personen hun ervaringen laten registreren met het zich (on-)veilig voelen in de openbare ruimte in de 12 maanden voorafgaand

augustus 2024

aan het onderzoek. De vragenlijst werd ingevuld door 316 respondenten. 14% van de ondervraagde transgender personen is minimaal één keer mishandeld, of daarmee bedreigd. 4,3% van de gevraagde transgender personen maakte een dergelijk voorval mee waarbij de dader seksuele intenties had. 1 op de 5 transgender deelnemers maakte niet-fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag mee in de afgelopen 12 maanden. Vrijwel nergens bleken de onderzochte transgender personen echt veilig. Dat werkt ook door op de veiligheidsbeleving: 60% van de ondervraagde transgender personen voelt zich in Nederland wel eens onveilig.

Uit de Veiligheidsmonitor 2023 van het Centraal Bureau voor de Statistiek, waaraan ruim 180.000 personen (uit de gehele Nederlandse bevolking) hebben deelgenomen, blijkt dat non-binaire mensen zich bovengemiddeld onveilig voelen (TNN, 2024b). 60% van hen voelde zich in 2023 weleens onveilig, ten opzichte van 44,2% van de vrouwen en 25,3% van de mannen. 7,5% van de non-binaire mensen voelde zich zelfs vaak onveilig, ten opzichte van 2,7% van de vrouwen en 1,3% van de mannen. Non-binaire mensen hebben vier keer zo vaak te maken met discriminatie als vrouwen en mannen. Non-binaire mensen ervaren met name vaker respectloos gedrag van onbekenden op straat (35,5%) en in het openbaar vervoer, (28,4%) en van bekenden (18,8%), zoals partners, familie en vrienden. Acht tot tien keer zo vaak hebben non-binaire mensen afgelopen 12 maanden te maken gehad met bedreiging, intimidatie en pesten.

7. Geslachtsregistratie en genderneutraliteit

Transgender personen krijgen met problemen te maken als zij van geslacht of sekse zijn veranderd. Een deel van deze problemen wordt veroorzaakt door geslachtsregistratie of seksregistratie. Een voorbeeld daarvan is een transgender persoon die zijn geslacht bij de gemeentelijke basisadministratie liet veranderen, maar daardoor in de problemen kwam met zijn rijbewijs. Dat bleek niet meer geldig te zijn (Widlak, 2017). De landelijke overheid heeft onderzocht of binnen het kader van bestaande wet- en regelgeving kan worden gekomen tot vermindering van het aantal malen dat seksregistratie plaatsvindt op formulieren. Uit dit onderzoek is gebleken dat op meer terreinen dan noodzakelijk nog geslachtsregistratie en gebruik van dat gegeven plaatsvindt (Min van V&J, 2016). Het kabinet wil ervoor zorgen dat geslachtsregistratie en het gebruik daarvan op documenten en pasjes verder wordt verminderd. Zo wordt op ov-chipkaarten sinds 2017 niet meer vermeld of de kaarthouder een man of een vrouw is. Ook op de stempas voor de verkiezingen, op veel studentenpasjes en uit de schoolformulieren verdwijnt de geslachtsaanduiding. Op 1 april 2019 heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een brief gestuurd aan de Tweede Kamer over onnodige seksregistratie (Minister van OCW, 2019). In deze brief spreekt de minister zich uit voor het beperken van onnodige geslachtsregistratie en spreekt zij haar steun uit voor maatschappelijke partners, overheden en private partijen bij hun inspanningen om geslachtsregistratie te beperken. In het kader van dit beleid tegen onnodige seksregistratie hebben Atria en Transgender Netwerk Nederland een Online Toolkit voor Onnodige Seksregistratie uitgebracht (Atria / TNN, 2020). Voorts hebben wetenschappers van de Universiteit Utrecht een rapport gepubliceerd met een afwegingskader geslachtsregistratie en een toelichting op de totstandkoming ervan (Van den Brink & Tigchelaar, 2019). Het afwegingskader heeft tot doel organisaties en bedrijven te ondersteunen bij het terugdringen van de frequentie waarmee, vaak onnodig, sekse of geslacht wordt geregistreerd.

Daarnaast is er meer aandacht voor genderneutraliteit, met name voor genderneutraal taalgebruik en genderneutrale toiletten. Zo heeft de NS in 2017 de aanhef 'dames en heren' in omroepberichten vervangen door 'beste reizigers'. Voorts zijn genderneutrale toiletten in opkomst.

Dat zijn toiletten waar iedereen gebruik van kan maken. Zo worden personen die zich noch als vrouw, noch als man identificeren niet uitgesloten (TNN, 2017).

Op 28 mei 2018 deed de rechtbank Limburg een baanbrekend oordeel in een rechtszaak die was aangespannen door een persoon met een intersekseconditie, omdat het geslacht op de geboorteakte niet overeenkwam met de genderbeleving van deze persoon (*Rechtbank Limburg, 2018*). De rechter besloot toe te staan dat de geboorteakte van de persoon aangepast wordt door het geslacht 'vrouwelijk' te verbeteren in 'geslacht is niet kunnen worden vastgesteld'. Het ontbreken van de mogelijkheid om de geslachtsaanduiding op de geboorteakte aan te passen in "het geslacht is niet kunnen worden vastgesteld", vormt volgens de rechtbank een inbreuk op het privéleven, het zelfbeschikkingsrecht en de persoonlijke autonomie van belanghebbende. Deze persoon kreeg op 19 oktober 2018 als eerste persoon in Nederland een paspoort zonder geslachtsaanduiding. Op 21 januari 2019 laat de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de Tweede Kamer weten in de uitspraak van de rechter geen aanleiding te zien voor wetwijziging en het raadzaam te achten de ontwikkelingen op dit terrein, ook internationaal, af te wachten (*Staatssecretaris van BZK, 2019*). Wie een X op het paspoort wil in plaats van een M of V, moet daarom nog steeds naar de rechter.

Op dit moment verkent de overheid de wettelijke mogelijkheid tot een non-binaire geslachtsregistratie of X. In het kader van deze verkenning is een onderzoek uitgevoerd onder de Nederlandse bevolking naar de behoefte om zonder tussenkomst van een rechter de geslachtsregistratie op officiële documenten in een non-binaire optie ('X') te wijzigen (*Joemmanbaks & De Graaf, 2023*). Van de deelnemers aan dit onderzoek geeft 1.8% aan zich niet uitsluitend 'man' of 'vrouw', oftewel non-binair, te voelen. Omgerekend gaat het om tussen de 233.000 en 306.000 personen van 16 jaar en ouder in de Nederlandse samenleving. Verder blijkt uit de resultaten dat 6,4% van de steekproef (omgerekend tussen de 875.000 en 1.006.000 personen) overweegt hun geslachtsregistratie aan te passen in een 'X' als dat kan via de gemeente en dat 2,4% (omgerekend tussen de 321.000 en 394.000 personen) dit overweegt als het via de rechter moet.

8. Wat kun je doen wanneer je als transgender persoon of interseks persoon wordt gediscrimineerd?

Uitgescholden op straat? Afgewezen voor een baan omdat je een transgender persoon bent? Collega's op je werk die nare dingen tegen je zeggen vanwege je transgender zijn? De kans is groot dat het om een verboden onderscheid gaat. Kom in actie!

Meld het bij RADAR. We kijken samen wat we kunnen doen om je situatie te verbeteren. Bijvoorbeeld een gesprek met je werkgever. Of een klacht indienen bij het College voor de Rechten van de Mens. Misschien kan het Transgender Netwerk Nederland iets voor jou betekenen. Ook als je geen stappen wilt ondernemen is het belangrijk om je ervaring te melden. Dankzij je melding kunnen wij ongelijke behandeling in kaart brengen, voorkomen en bestrijden.

vóór gelijke behandeling
tegen discriminatie

augustus 2024

EEN KLACHT OVER DISCRIMINATIE MELDEN OF ADVIES VRAGEN?

Discriminatie.nl, het discriminatiemeldpunt van RADAR, is op verschillende manieren te bereiken:

Telefonisch: Via het landelijke telefoonnummer 0800 0880

Website: Via de website www.discriminatie.nl

App: Download de gratis app 'Discriminatiemelder'. Verkrijgbaar in Play Store en iOS

Zie de website: www.discriminatie.nl voor de antidiscriminatievoorziening van uw gemeente.

Zie voor meer informatie:

- Het [Transgender Netwerk](#) (TNN) is een netwerk van belangenorganisaties voor transgenders. Op de website is veel informatie te vinden over onder andere definities, wetgeving, zorg, andere organisaties et cetera.
- Het Transgender Netwerk (TNN) heeft een aparte website opgezet met informatie over en voor transgender personen: transgenderinfo.nl.
- Patiëntenorganisatie [Transvisie](#) kan benaderd worden met vragen over genderidentiteit, zowel door transgender personen zelf als door hun omgeving. Transvisie organiseert onder andere zelfhulpgroepen, lotgenotencontact en voorlichtingen.
- De Nederlandse organisatie voor Seksediversiteit (NNID) heeft een [aparte website](#) over seksediversiteit opgezet. De website gaat over seksediversiteit in het algemeen en over intersekse in het bijzonder.
- Bij de politie kun je aangifte doen van discriminatie. De politie heeft een [speciale webpagina](#) over discriminatie. [Roze in Blauw](#) is het netwerk binnen de Nederlandse politie dat de belangen behartigt van homo's, lesbiennes, biseksuelen en transgenders.

Bronvermelding

Akkermans, M., Derksen, E.L.J., Kennis, M., Kloosterman, R. & Moons, E. (2024).

Veiligheidsmonitor 2023. Den Haag / Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Hele document.

Atria / TNN (2020). *Toolkit onnodige sekserregistratie*. Amsterdam: Atria / Transgender Netwerk Nederland (TNN). [Website](#).

Huijnk, L. (2018). *Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. [Hele document](#).

Huijnk, W., Damen, R. & Van Kampen (2022). *LHBT-monitor 2022. De leefsituatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

vóór gelijke behandeling tegen discriminatie

augustus 2024

Joemmanbaks, F. & De Graaf, H. (2023). *Kiezen voor een "X": Onderzoek naar de behoefte aan een non-binaire geslachtsregistratie*. Utrecht: Rutgers Expertisecentrum Seksualiteit. [Hele document](#).

Keuzenkamp, S. (2012). *Worden wie je bent. Het leven van transgenders in Nederland*. Den Haag: Sociaal-Cultureel Planbureau. [Hele document](#).

Lisdonk, J. van (2014). *Leven met intersekse/dsd : Een verkennend onderzoek naar de leefsituatie van personen met intersekse/dsd*. Den Haag: Sociaal-Cultureel Planbureau. [Hele document](#).

Minister van OCW (2019). *Onnodige sekserregistratie*. Brief aan de Tweede Kamer d.d. 1 april 2019. [Hele document](#).

Minister voor Rechtsbescherming / Minister van OCW (2020). *Kabinetsstandpunt aansprakelijkstelling Transgendercollectief*. Brief aan Tweede Kamer d.d. 30 november 2020. [Hele document](#).

Minister voor Rechtsbescherming / Minister van OCW (2021). *Wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het veranderen van de voorwaarden voor wijziging van de vermelding van het geslacht in de akte van geboorte*. [Wetsvoorstel](#) en [Memorie van Toelichting](#).

Motmans, J. & Ditzhuyzen, J. van (2020). *Kennis en opvattingen over intersekse*. Een nulmeting in Nederland en Vlaanderen. Utrecht / Gent: Rutgers / UZ Gent. [Hele document](#).

NNID (2021), 'Hoeveel intersekse personen zijn er?', Website seksediversiteit.nl. [Hele document](#).

Oosterhout, E. van (2018). *Overal op je hoede: Geweld tegen transgender personen in Nederland Nederland*. Amsterdam: Transgender Netwerk Nederland. [Hele document](#).

Panteia (2019). *Onnodige sekserregistratie*. Zoetermeer: Panteia. [Hele document](#).

Rechtbank Limburg (2018). *Zaaknummer C/03/232248 / FA RK 17-687*. 28 mei 2018. ECLI:NL:RBLIM:2018:4931. [Volledig oordeel](#).

Staatssecretaris van BZK (2019). *Beantwoording Kamervraag over het bericht 'Geen M of V, maar X: voor het eerst paspoort veranderd in genderneutraal'*, 21 januari 2019. [Hele document](#).

TNN (2017). *De toilet kit: Genderneutrale toiletten*. Amsterdam: Transgender Netwerk Nederland (TNN). [Hele document](#).

TNN (2024a). *Meldingen transgender discriminatie 2023*. Amsterdam: Transgender Netwerk Nederland (TNN). [Hele document](#).

TNN (2024)b. *Factsheet. Veiligheid van non-binaire mensen* Amsterdam: Transgender Netwerk Nederland (TNN). [Hele document](#).

Tweede Kamer (2017). *Wet verduidelijking rechtspositie transgender personen en intersekse personen : Tekst en Memorie van toelichting*. Den Haag: Tweede Kamer der Staten-Generaal. [Tekst wetsvoorstel](#). [Memorie van Toelichting](#).

Universiteit voor Humanistiek / TNN (2017). *Transgender en Werk*. Utrecht / Amsterdam: Universiteit voor Humanistiek / Transgender Netwerk Nederland (TNN). [Hele document](#).

vóór gelijke behandeling
tegen discriminatie

augustus 2024

Vennix, P. (2010). *Transgenders op het werk: Een onderzoek naar de arbeidssituatie van transgenders in Nederland en Vlaanderen*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep. [Hele document](#).

www.yogyakartaprinciples.org (2007). *Yogyakarta Principles. Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity*. [Engelstalige officiële versie](#). [Nederlandstalige versie](#).

Van der Heyden, W. (2022). *Nageroepen, bespot en beledigd: 7 op de 10 transgenders, non-binair en intersekse personen maken negatief gedrag mee*. EenVandaag 06-08-2022. Hilversum: Avrotros. [Hele document](#).

Van den Brink, M. & Tigchelaar (2019). *Afwegingskader seksregistratie: Eindrapport*. Utrecht: Universiteit Utrecht. [Hele document](#).

Widlak, A. (2017). *Analyse casus seksregistratie*. Amsterdam: De Kafkabrigade. [Hele document](#).

RADAR

augustus 2024 (eerdere versies: november 2014; november 2016, november/december 2017, december 2018, november 2019, maart 2021, augustus 2023)